

УДК 658.14(075.8)

*К. М. Каламбет,
аспірант, Полтавська державна аграрна академія*

ПІДХІД ЩОДО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МАТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

*K. Kalambet,
postgraduate student of Poltava state agrarian Academy.*

APPROACH TO PLANNING AT THE ENTERPRISE THROUGH THE USE OF MATRIX MODELS

Запропоновано методичний підхід щодо планування на підприємстві на основі використання ланцюгової матричної моделі. Впровадження даної моделі дозволяє обґрунтувати планові доходи та удосконалити організаційно-економічну стратегію управління витратами. Дозволяє реалізувати основні заходи та цілі оптимізації витрат на підприємстві, до яких відносяться ефективне управління грошовими потоками, основними фондами; впровадження ресурсозберігаючих технологій; збільшення продуктивності праці та перегляд нормативів оплати праці тощо.

The methodical approach to planning in the company on the basis of chain matrix model. Implementation of this model allows to substantiate estimated revenues and improve organizational and economic strategy of cost management. Allows you to implement priorities and goals of cost optimization in the enterprise, which include effective cash management, fixed assets; introduction of resource-saving technologies; increase productivity and wage revision of standards and so on.

Ключові слова: планування, планові доходи, планові витрати, матрична модель, оптимізація витрат, підходи до фінансового планування.

Key words: planning, estimated revenues, plan costs, matrix model, costs, approaches to financial planning.

ВСТУП

На даному етапі економічного розвитку нашої країни лише невелика кількість функціонуючих підприємств приділяє достатню увагу такому процесу, як планування. На даний час, коли попередня система галузевого планування втратила своє значення і повністю зруйнована, на більшості підприємств не приділяється належна увага фінансовому плануванню, а планові розрахунки мають короткотерміновий характер. Увага до складання фінансових планів на підприємствах була послаблена через високі темпи інфляції, а постійно змінювані умови господарювання, нестабільність податкової системи, взаємні неплатежі підприємств роблять розрахунки фінансових показників малодостовірними. Разом з тим

відмова від фінансового планування рівнозначна відмові від розроблення способів фінансового забезпечення поставлених завдань. Ведення ефективної діяльності немислиме без чіткого економічного розрахунку і бачення перспективи.

Проблемам фінансового планування як галузі наукових досліджень присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Суттєвий внесок у розв'язання проблем фінансового планування зробили такі вітчизняні і російські вчені: І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, А.Н. Жилкіна, А.М. Ковальова, А.М. Поддєрьогін та інші. Значний науковий інтерес для осмислення проблем фінансів підприємств і фінансового планування представляють праці західних науковців: Р. Брейлі, Е. Грінолла, Є. Бріг-

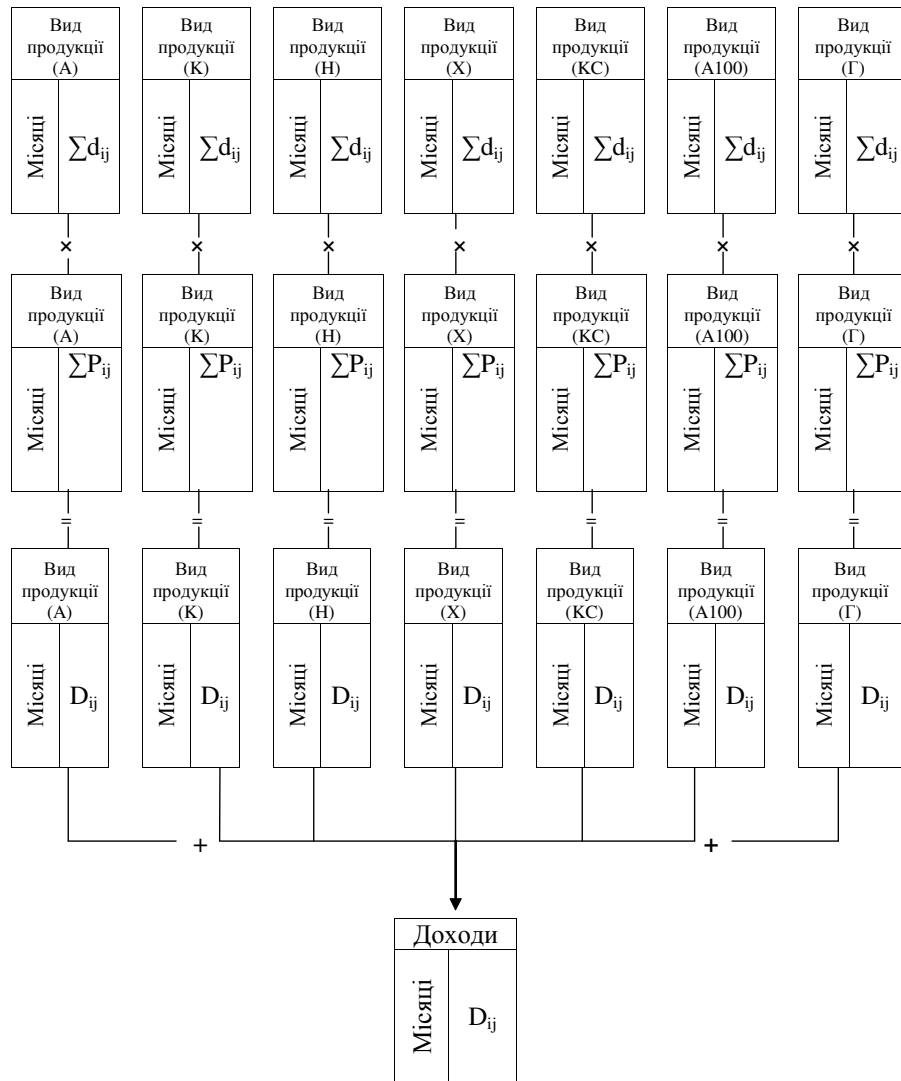

Рис. 1. Матриця доходів від звичайної діяльності

хема, Р. С. Каплана, С. Майерса, Д. П. Нортон, Дж. К. Хорна та інших.

У той же час, методичні підходи до планування з використанням сучасних підходів, потребують подальших досліджень. Через те, що за допомогою планування підприємство визначає на плановий період усі джерела формування та надходження коштів, приріст активів, обсяг повернення залучених коштів та витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів, покриттям збитків минулих періодів, підтримує свою платоспроможність та ліквідність.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є розробка методичного підходу щодо планування на підприємстві на основі ланцюгової матричної моделі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Діюча система планування на багатьох вітчизняних підприємствах передбачає застосування трендового методу планування із застосуванням індексів, що характеризують відношення показників звітного року до базисного. Такий метод планування є недосконалим та неприйнятним, бо отримані планові показники завідома містять у собі негативні тенденції та неефективну діяльність минулих років. Реальність фінансового плану визначається величиною відхилень фактичних значень від запланованих. Чим ближчі фактичні і планові значення показників, тим вища реальність фінансового плану.

Враховуючи вищесказане, доцільною є розробка нового методичного підходу щодо планування доходів, витрат та фінансового результату діяльності підприємства. Але, необхідно зазначити, що питанням удосконалення методики фінансового планування і прогнозування на сучасному підприємстві, як й методології планування взагалі, приділяється недостатньо уваги. Більшість наукових публікацій присвячено або загальнотеоретичним питанням впровадження фінансового планування і бюджетування, або методичним і організаційним аспектам врахування впливу ринкових чинників при здійсненні внутрішньо фірмового фінансового планування, що не сприяє підвищенню його ефективності в умовах нестаціонарного зовнішнього середовища. Тому проблема розробки методичних підходів до фінансового планування є дуже актуальною.

Дослідивши існуючі методичні підходи зарубіжного та вітчизняного фінансового планування на підприємствах різних галузей національної економіки, можна дійти висновку, що жодна з них не в змозі врахувати всі внутрішні та зовнішні фактори впливу на ефективність діяльності окремих структурних підрозділів, а отже і підприємства в цілому. Виходячи з цього нами пропонується новий підхід щодо методики фінансового планування, заснований на ланцюговій матричній моделі.

Дана модель розрахунку є системою показників і укрупнених нормативів, які включаються до матриці, складені за ланцюговим принципом і підлягають додаванню, вирахуванню, множенню, діленню й іншим

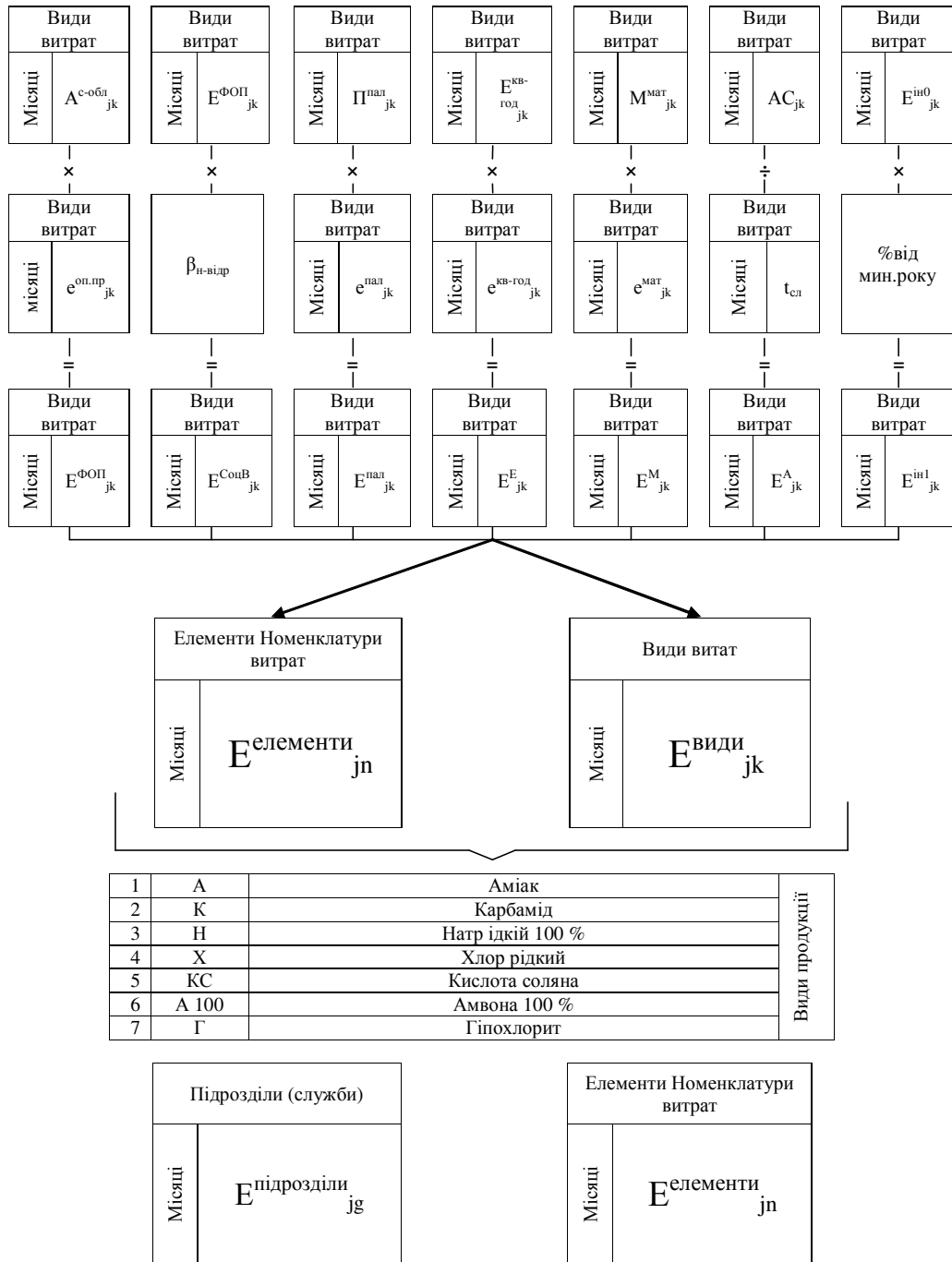

Рис. 2. Матриця витрат

операціям, що дозволяє на рівні формування витрат (в місяцях їх виникнення) визначати проблемні задачі в управлінні, застосовувати прогресивні норми, проводити заходи щодо економії ресурсів тощо.

Впровадження даної моделі в процес планування на підприємстві може забезпечити прийняття обґрунтованих рішень щодо організаційно-економічної стратегії управління витратами, яка дасть можливість реалізувати основні заходи та цілі оптимізації витрат на підприємстві, до яких відносяться ефективно управління грошовими потоками, основними та оборотними активами, впровадження ресурсозберігаючих технологій; збільшення продуктивності праці та перегляд нормативів оплати праці тощо.

Отже, дана модель є зручним та досить достовірним інструментом у вирішенні проблеми планування витрат, використовуючи яку всі розрахунки можуть виконуватись за допомогою ЕОМ.

Математичні методи, що лежать в основі ланцюгової матричної моделі є універсальними з точки зору використання як малих, так і великих масивів параметрів, що досліджуються.

Операції з матрицями є простими та зручними, хоча розробка первинної нормативної бази вимагає значних витрат часу.

Ланцюгова матрична модель — це система показників та укрупнених нормативів, що включаються до матриць, та які складаються за ланцюговим принципом.

Використання ланцюгової матричної моделі (ЛММ) при розрахунках для низових ланок особливо ефективно ще й тому, що заплановані витрати для структурних підрозділів не збігаються з фактичними. В матрицю витрат ЛММ достатньо ввести повні або часткові зміни та виконати розрахунок у відповідності зі змінами. А це дозволить отримати об'єктивну основу для розрахунку загальних витрат окремих структурних підрозділів та підприємства в цілому.

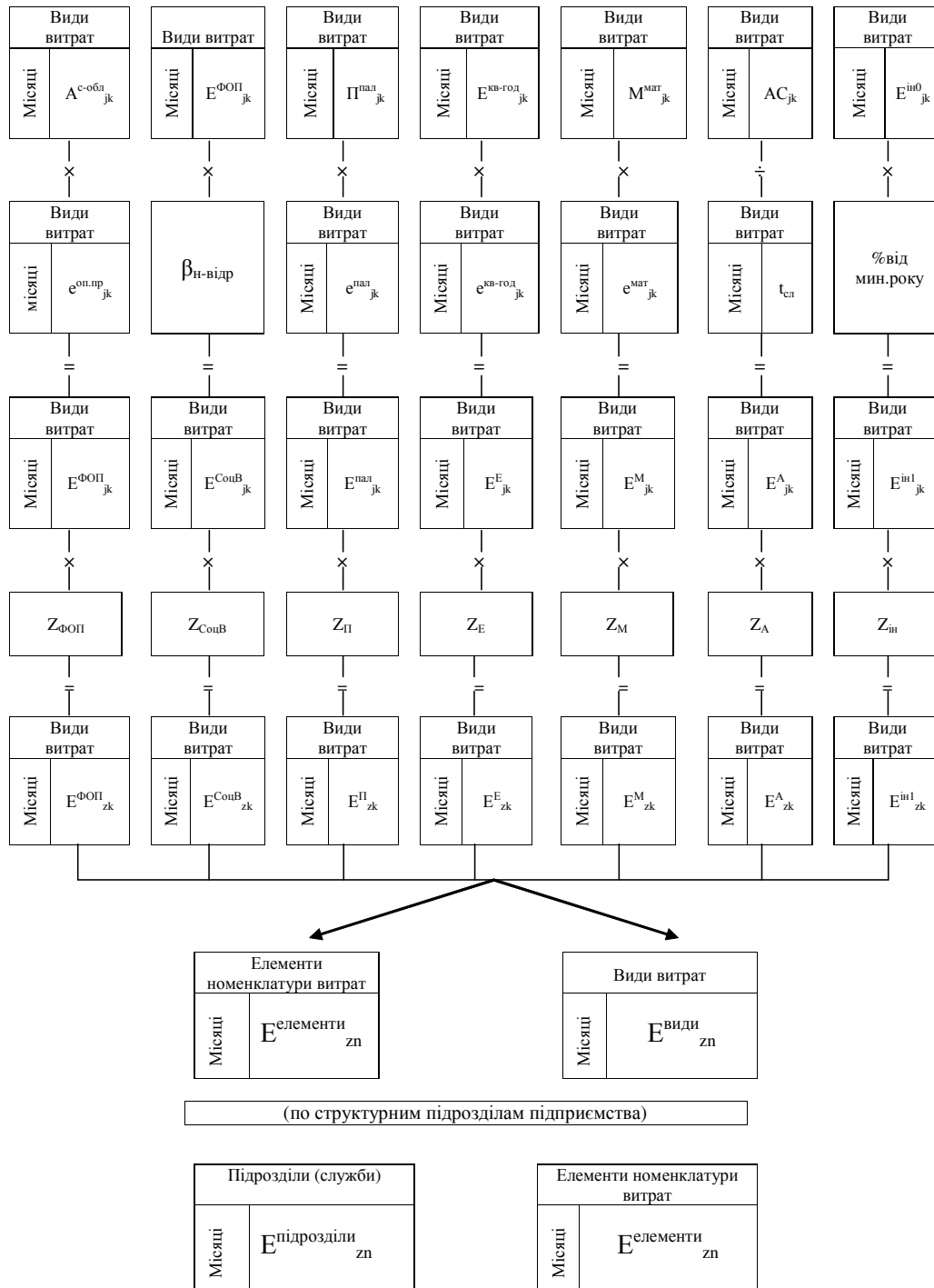

Рис. 3. Вектори планових коефіцієнтів

Оскільки розрахунки на основі ланцюгової матричної моделі для структурних підрозділів підприємства визначають не тільки їх потребу в матеріальних ресурсах, але й у заробітній платі, вимоги до розробки адекватної моделі збільшуються.

Застосування ланцюгової матричної моделі передбачає розробку класифікації укрупнених витрат структурних підрозділів, розробку відповідних до них планово-розрахункових нормативів. Метод передбачає виконання розрахунків та їх порівнянням з кошторисними даними.

Планування доходів підприємства залежить від виду діяльності та організаційного рівня певного структурного підрозділу.

На рисунку 1 приведена принципова схема ланцюгової матричної моделі для розрахунку планових доходів на рік із розбивкою по місяцях.

На рисунку 2 та на рисунку 3 наведено принципові схеми ланцюгової матричної моделі для розрахунку планових витрат та планових коефіцієнтів витрат на рік із розбивкою по місяцях.

За даною схемою доходи плануються відповідно до планових обсягів реалізації продукції підприємства.

При визначенні планових витрат від звичайної діяльності необхідно передбачати відповідність витрат запланованим обсягам продукції, її якості та кінцевим фінансовим результатам діяльності підприємства при зниженні витрат на одиницю продукції (якщо це не впливає негативно на якість даної продукції), насамперед за рахунок:

- кращого використання наявних і впровадження нових, більш вдосконалених технічних засобів і технологічних процесів;

- росту продуктивності на основі застосування працезберігаючих технологій, поліпшення організації

праці, механізації основних і допоміжних робіт, створення дієвої системи мотивації праці;

— скорочення матеріальних витрат в результаті ощадливих витрат матеріалів, палива та електроенергії, впровадження ресурсозберігаючих технологій, повторного використання матеріалів, усунення втрат при транспортуванні і зберіганні;

— економії управлінських та інших загальногосподарських витрат за допомогою інформатизації процесів управління, вдосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації працівників сфери управління, застосування ефективних методів менеджменту;

— ліквідації непродуктивних витрат та втрат шляхом вдосконалення організації виробництва, оперативного вживання заходів із недопущення збоїв у виробництві, укріплення трудової, технологічної та фінансової дисципліни.

Для досягнення цих цілей планування витрат повинно здійснюватися за єдиною номенклатурою витрат, що являє собою обґрунтовану класифікацію і систематизований перелік витрат.

Витрати мають бути максимально оптимізовані. Їх розмір обґрунтовується виключно на підставі макроекономічних показників: індексу цін виробників, індексу споживчих цін, темпів зростання заробітної плати тощо.

План з праці розробляється на підставі аналізу середньоблікової кількості працівників, середньомісячної заробітної плати одного працівника за попередній період, врахування змін обсягів продукції, забезпечення відповідних темпів зростання продуктивності праці.

Планування зростання заробітної плати має забезпечуватись відповідним зростанням доходної частини, зокрема доходу від реалізації.

Сума відрахувань на соціальні заходи розраховується згідно з нормами та порядком відрахувань, встановлених чинним законодавством України.

Витрати на матеріали, паливо та електроенергію визначаються відповідно до нормативів цих видів ресурсів, яка необхідна для виконання планового обсягу продукції, яка передбачається в плановому періоді.

Сума амортизаційних відрахувань визначається виходячи із їх величини за період, який передує плановому (базовий), з врахуванням залишкової вартості та строку корисного використання, програм оновлення та вибуття основних засобів впродовж планового періоду.

Сума "Інших витрат" визначається виходячи із їх величини за період, який передує плановому (базовому), порівняльної оцінки базового рівня з раніше виконаними розмірами витрат за один або кілька років, а також з врахуванням факторів, які можуть спричинити зміни витрат в періоді, який планується.

До складу фінансових витрат відносяться витрати, пов'язані з нарахуванням та сплатою відсотків за користування кредитами банків, витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу, зокрема витрати, пов'язані з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів, фінансовою орендою та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до П(С)БО 31 "Фінансові витрати".

До інших витрат включаються витрати, які виникають під час звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані безпосередньо з виробництвом та/або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

ВИСНОВКИ

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена недостатньою методологічною та методичною розробленістю підходів до фінансового планування. Прийнята на українських підприємствах, має суттєві недоліки і відмінності у порівнянні з методологією, прийнятою в країнах з розвинутою економікою. Удосконалення методів фінансового планування дозволить підвищити керованість і ефективність його функціонування.

Дана модель розрахунку є системою показників і укрупнених нормативів, які включаються до матриці, складені за ланцюговим принципом і підлягають додаванню, вирахуванню, множенню, діленню й іншим операціям, що дозволяє на рівні формування витрат (в місцях їх виникнення) визначати проблемні задачі в управлінні, застосовувати прогресивні норми, проводити заходи щодо економії ресурсів тощо.

Література:

1. Семенов Г.А. Фінансове планування і управління на підприємствах: навч. посібник / Г.А. Семенов, В.З. Бугай, А.Г. Семенов, А.В. Бугай. — Київ: Центр учбової літератури, 2007. — 432 с.
2. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посібник 3-є вид. / Г.М. Тарасюк, А.І. Шваб. — К.: Каравела, 2008. — 352 с.
3. Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В.С. Марцин // Фінанси України. — 2008. — № 4. — С. 23—31.

References:

1. Semenov, H. A. (2007), *Finansove planuvannia i upravlinnia na pidpriemstvakh* [Financial planning and management in enterprises], Tsentri uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
2. Tarasiuk, H. M. (2008), *Planuvannia diial'nosti pidpriemstva* [Planning business], Karavela, Kyiv, Ukraine.
3. Martsyn, V. S. (2008), "Planning as the main component of financing activities", *Planuvannia iak osnovna skladova protsesu finansovoi diial'nosti*, *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 23—31.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2014 р.

